

NÁHRADA ZA ZÁKONNÉ VECNÉ BREMENO

Vo vzťahu k zákonnému vecnému bremenu podľa zákona č. 66/2009 Z. z. o niektorých opatreniach pri majetkovoprávnom usporiadaní pozemkov pod stavbami, ktoré prešli z vlastníctva štátu na obce a vyššie územné celky, a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov nemožno automaticky aplikovať závery ústavného súdu vyjadrené v náleze sp. zn. PL. ÚS 42/2015 z 12. októbra 2016 vydanom v konaní podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) ústavy.

(Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. I. ÚS 514/2023 z 28. septembra 2023)

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedníčky senátu Jany Baricovej (sudkyňa spravodajkyňa) a sudcov Rastislava Kaššáka a Miloša Maďara v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľov **K. Š., E. O. a R. M.**, zastúpených advokátskou kanceláriou JUDr. JCLic. Tomáš Majerčák, PhD., s. r. o., Južná trieda 28, Košice, v mene ktorej koná konateľ a advokát JUDr. JCLic. Tomáš Majerčák, PhD., proti rozsudku Krajského súdu v Košiciach č. k. 9 Co 50/2022 z 31. mája 2023 takto

r o z h o d o l :

Ústavnú sťažnosť **o d m i e t a .**

O d ô v o d n e n i e :**I.****Ústavná sťažnosť sťažovateľov a skutkový stav veci**

1. Sťažovatelia sa ústavnou sťažnosťou doručенou ústavnému súdu 11. augusta 2023 domáhajú vyslovenia porušenia čl. 12 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), základných práv podľa čl. 20 ods. 1 prvej a druhej vety, čl. 20 ods. 4 a čl. 46 ods. 1 ústavy, práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) a práva podľa čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dodatkový protokol“) rozsudkom Krajského súdu v Košiciach (ďalej len „krajský súd“) č. k. 9 Co/50/2022 z 31. mája 2023 (ďalej aj „napadnutý rozsudok“). Navrhujú napadnutý rozsudok zrušiť a vec vrátiť krajskému súdu na ďalšie konanie. Okrem toho žiadajú priznať náhradu trov konania pred ústavným súdom.

2. Z ústavnej sťažnosti a príloh k nej pripojených vyplýva, že sťažovatelia (podielovní spoluvlastníci pozemkov nachádzajúcich sa v katastrálnom území Košická Nová Ves) sa návrhom na vydanie platobného rozkazu doručeným Okresnému súdu Banská Bystrica 8. apríla 2019 domáhali proti mestu Košice (ďalej len „mesto“) zaplata sumy 38 821,28 eur s príslušenstvom ako odplaty za vecné bremeno podľa § 4 ods. 1 zákona č. 66/2009 Z. z. o niektorých opatreniach pri majetkovoprávnom usporiadaní pozemkov pod stavbami, ktoré prešli z vlastníctva štátu na obce a vyššie územné celky, a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 66/2009 Z. z.“), a to za obdobie od 7. apríla 2016 do 7. apríla 2019. Okresný súd Banská Bystrica

platobným rozkazom č. k. 18 Up 450/2019 z 15. mája 2019 mestu uložil povinnosť do 15 dní od jeho doručenia zaplatiť sťažovateľom istinu s príslušenstvom alebo podať odpor.

3. Mesto v odpore proti platobnému rozkazu uviedlo, že ako vlastníkovi verejnoprospešných stavieb postavených na pozemkoch vo vlastníctve sťažovateľov mu zo zákona č. 66/2009 Z. z. vzniklo právo zodpovedajúce vecnému bremenu, ktorého obsahom je držba a užívanie týchto pozemkov. S poukazom na judikatúru Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“), najmä jeho uznesenia vydané vo veciach vedených pod sp. zn. 2 Cdo 194/2018 a sp. zn. 8 Cdo 17/2019, z ktorých vyplýva, že náhrada za zriadenie vecného bremena podľa § 4 ods. 1 zákona č. 66/2009 Z. z. má povahu výlučne jednorazového plnenia a nie opakujúceho sa plnenia, mesto vznieslo námietku premlčania sťažovateľmi uplatneného nároku.

4. Medzičasom mali sťažovatelia zistiť, že mesto stavbu využívalo na podnikateľské účely, keďže ju prenajímalo tretej osobe – Arcidiecéznej charite Košice na účel poskytovania sociálnych služieb za nájomné v sume 3 146,25 eur ročne, preto sa domáhali finančnej náhrady za užívanie týchto pozemkov z titulu vydania bezdôvodného obohatenia, keďže podľa § 1 ods. 3 zákona č. 66/2009 Z. z. sa tento zákon nevzťahuje na usporiadanie vlastníckych vzťahov k pozemkom pod stavbami, ktoré slúžia na podnikateľské účely. Pokiaľ by však súd prvej inštancie posudzoval nárok sťažovateľov podľa zákona č. 66/2009 Z. z., boli toho názoru, že vecné bremeno sa môže zriadiť len za odplatu a formou opakujúceho sa plnenia.

5. Okresný súd Košice II (v súčasnosti Mestský súd Košice) rozsudkom č. k. 13 C 64/2019-245 zo 14. apríla 2022 žalobu sťažovateľov zamietol v celom rozsahu s tým, že na ich prípad nemožno aplikovať § 1 ods. 3 zákona č. 66/2009 Z. z. obsahujúci negatívne vymedzenie pôsobnosti tohto zákona, keďže zo strany mesta nešlo o výkon podnikateľskej činnosti. Súd prvej inštancie posúdil nárok žalobcov ako nárok na odplatu za vecné bremeno podľa § 4 ods. 1 zákona č. 66/2009 Z. z., pričom, vychádzajúc z judikatúry najvyššieho súdu (sp. zn. 1 Cdo 99/2019), konštatoval, že k 1. júlu 2009 vzniklo sťažovateľom právo na jednorazovú náhradu za obmedzenie ich vlastníckeho práva vecným bremenom zriadeným podľa § 4 ods. 1 zákona č. 66/2009 Z. z. Na premlčanie tohto práva sa vzťahovala všeobecná premlčacia doba troch rokov (§ 101 Občianskeho zákonníka), ktorá sťažovateľom uplynula 1. júla 2012; sťažovatelia si toto právo uplatnili až 8. apríla 2019.

6. Proti rozsudku súdu prvej inštancie podali sťažovatelia odvolanie, v ktorom vyslovili nesúhlas so záverom súdu prvej inštancie, že prenájom budovy mestom nie je výkonom podnikateľskej činnosti, ako aj so záverom, že náhrada za zriadenie vecného bremena podľa § 4 ods. 1 zákona č. 66/2009 Z. z. má povahu výlučne jednorazového plnenia.

7. Krajský súd napadnutým rozsudkom rozsudok súdu prvej inštancie potvrdil ako vecne správny podľa § 387 ods. 1 Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“), keďže sa v ňom zrozumiteľným spôsobom vysporiadal so všetkými podstatnými argumentmi procesných strán, vychádzajúc zo správne a úplne zisteného skutkového stavu veci, ktorý vyhodnotil podľa správnej právnej normy a túto aj v súlade so zmyslom a účelom zákona interpretoval, rešpektujúc ustálenú rozhodovaciu prax najvyšších súdnych autorít.

II. Argumentácia sťažovateľov

8. Sťažovatelia v ústavnej sťažnosti [čl. 127 ústavy a § 122 a nasl. zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“)] tvrdia, že napadnutým rozsudkom krajského súdu došlo k porušeniu princípu legitímnych očakávaní a princípu právnej istoty, keďže v skutkovo a právne totožných veciach vedených Okresným súdom Košice I pod sp. zn. 12 C 94/2014, sp. zn. 37 C 84/2014, sp. zn. 42 C 33/2020 a iných bolo rozhodnuté, že náhrada za zriadenie vecného bremena podľa § 4 ods. 1 zákona č. 66/2009 Z. z. má charakter opakujúceho sa plnenia.

9. Okrem toho sťažovatelia uvádzajú, že pri podávaní svojej žaloby vychádzali z nálezu ústavného súdu č. k. PL. ÚS 42/2015 z 12. októbra 2016 vydaného v konaní podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) ústavy, ktorým judikoval (ZNaU 3/2016), že:

„1. Ústava ani dodatkový protokol výslovne neustanovujú, že primeraná náhrada za nútené obmedzenie vlastníctva sa nesmie poskytnúť opakovane, ani neurčujú príkaz, aby sa poskytla jednorazovo. Jednorazové plnenie ako jediný zákonný spôsob uplatnenia práva vlastníka na náhradu za vyvlastnený majetok do právneho poriadku Slovenskej republiky vniesli pramene práva so silou zákona v ére socializmu. V porovnaní so súčasnosťou tento právny režim vznikol v zásadne rozdielnych právnych a politických podmienkach.

2. Ústava chráni vlastníctvo vo vyššom štandarde, ako je medzinárodný štandard. Ústava výslovne určuje podmienku náhrady a výslovne ustanovuje aj kvalitu náhrady – podľa ústavy nestačí akákoľvek náhrada. V súlade s ústavou je iba taká náhrada, ktorá je primeraná. Interpretáciou čl. 20 ods. 4 ústavy treba určiť, aká náhrada a kedy, za akých podmienok je primeraná.

3. Poskytnutá náhrada za zásah do právneho postavenia vlastníka podľa ústavy môže byť jednorazová aj opakovaná. Poskytnutá náhrada za zásah do právneho postavenia vlastníka musí byť primeraná. Či je náhrada primeraná, závisí od okolností prípadu. Primeranosť náhrady nezávisí od úvahy vlády spravidla navrhujúcej zákon a ani od rozhodnutia zákonodarcu. Rozhodujúci význam má povaha zásahu do právneho postavenia vlastníka.

4. Primeraná náhrada nie je symbolom ani gestom dobrej vôle zo strany spoločnosti voči vlastníkovi. Má reálny, nepredstieraný význam. V prípade núteného obmedzenia vlastníckych práv slúži vlastníkovi ako príspevok na náhradu ekonomických strát na výnose z majetku, ktorý v dôsledku núteného obmedzenia vlastníckych práv buď vôbec nemôže užívať, alebo môže užívať iba v obmedzenej miere. Ústavná ochrana sa preto vo výkone vlastníckych práv obmedzenému vlastníkovi zaručuje po celý čas trvania obmedzení vlastníka.“

10. V tomto kontexte sťažovatelia opakovane namietajú, že ak by odplata za zriadenie vecného bremena podľa § 4 ods. 1 zákona č. 66/2009 Z. z. mala mať povahu výlučne jednorazového plnenia, nič nedonúti obce a samosprávne kraje majetkovoprávne usporiadať pozemky pod stavbami, ktoré na nich prešli z vlastníctva štátu osobitnými zákonmi. Ak vecné bremeno má byť dočasné, a nie trvalé, pričom nie je presne stanovený čas jeho trvania,

tak jedinou spravodlivou odplatou za vecné bremeno je odplata vo forme opakujúceho sa plnenia.

11. V závere ústavnej sťažnosti sťažovateľa tvrdia, že vzhľadom na skutočnosť, že krajský súd rozhodol v súlade s ustálenou rozhodovacou praxou najvyšších súdnych autorít, nemajú účinný prostriedok nápravy a môžu podať iba ústavnú sťažnosť.

III.

Predbežné prerokovanie ústavnej sťažnosti

12. Podstatou ústavnej sťažnosti je námietka porušenia čl. 12 ods. 1 ústavy, základných práv podľa čl. 20 ods. 1 prvej a druhej vety, čl. 20 ods. 4 a čl. 46 ods. 1 ústavy, práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru a práva podľa čl. 1 dodatkového protokolu rozsudkom krajského súdu č. k. 9 Co/50/2022 z 31. mája 2023 vydaným v konaní, v ktorom sa domáhali odplaty za vecné bremeno podľa § 4 ods. 1 zákona č. 66/2009 Z. z. (body 2 až 7).

13. Podľa ustálenej judikatúry ústavného súdu princíp subsidiarity zakotvený v čl. 127 ods. 1 ústavy znamená, že ústavný súd môže konať o namietanom porušení základných práv a slobôd sťažovateľov a vecne sa zaoberať ústavnými sťažnosťami len za predpokladu, že sa sťažovateľa nemôžu ani v budúcnosti nebudú môcť domáhať ich ochrany pred iným súdom využitím takých právnych prostriedkov, ktoré im zákon na to poskytuje. Namietané porušenie niektorého zo základných práv alebo slobôd teda nezakladá automaticky aj právomoc ústavného súdu na konanie o ústavných sťažnostiach. Zmyslom a účelom princípu subsidiarity je to, že ochrana ústavnosti nie je a ani podľa povahy veci nemôže byť výlučne úlohou ústavného súdu, ale je úlohou všetkých orgánov verejnej moci v rámci im zverených kompetencií. Všeobecné súdy sú primárne zodpovedné aj za dodržiavanie tých práv a základných slobôd, ktoré ústava alebo medzinárodná zmluva dotknutým fyzickým osobám (a právnickým osobám) zaručuje. Ústavný súd predstavuje v tejto súvislosti *ultima ratio* inštitucionálny mechanizmus, ktorý nasleduje až v prípade nefunkčnosti všetkých ostatných orgánov verejnej moci, ktoré sa na ochrane ústavnosti podieľajú. Opačný záver by znamenal popieranie princípu subsidiarity právomoci ústavného súdu podľa zásad uvedených v § 132 zákona o ústavnom súde (m. m. III. ÚS 149/04, IV. ÚS 135/05 a iné).

14. Z napadnutého rozsudku krajského súdu (doručenému právnomu zástupcovi sťažovateľov 18. júla 2023) vyplýva, že obsahuje poučenie o možnosti podať proti rozhodnutiu odvolacieho súdu dovolanie (§ 419 až § 423 CSP). Vzhľadom na uvedené ústavný súd na Mestskom súde Košice (predtým Okresný súd Košice II) overil tvrdenie sťažovateľov, že krajský súd rozhodol v súlade s ustálenou rozhodovacou praxou najvyšších súdnych autorít, preto nemajú účinný prostriedok nápravy (bod 11), pričom zistil, že „vo veci sp. zn. K2-13C/64/2019, KS 9Co/50/2022... je podané dovolanie dňa 11. 8. 2023... prostredníctvom advokáta – JUDr. T. M. spis nebol postúpený Najvyššiemu súdu, zatiaľ je... na Mestskom súde Košice“.

15. Ako bolo uvedené (bod 13), z princípu subsidiarity ako jedného zo základných pojmových znakov právomoci ústavného súdu podľa čl. 127 ods. 1 ústavy vyplýva, že ochranu pred ústavným súdom nemožno využiť súčasne alebo pred inými prostriedkami nápravy, ktoré má sťažovateľ k dispozícii, ale že ústavná sťažnosť je prípustná iba vtedy, ak napriek vyčerpaniu všetkých prípustných právnych možností nápravy naďalej dochádza

k porušovaniu základných práv alebo slobôd sťažovateľa (m. m. IV. ÚS 21/02). Princíp subsidiarity právomoci ústavného súdu vyjadrený v čl. 127 ods. 1 ústavy zároveň vylučuje, aby si sťažovateľ vyberal spôsob ochrany svojho základného práva a orgán verejnej moci, pred ktorým ho uplatní.

16. Zistená skutočnosť podania dovolania proti napadnutému rozsudku krajského súdu sťažovateľmi vzhľadom na princíp subsidiarity vyplývajúci z čl. 127 ods. 1 ústavy vylučuje právomoc ústavného súdu meritórne konať a rozhodovať o uplatnených námietkach porušenia označených práv. Ústavný súd preto zaujal názor (podobne napr. III. ÚS 260/2015), že v prípade podania mimoriadneho opravného prostriedku (dovolania) a súbežne podanej sťažnosti na ústavnom súde je sťažnosť považovaná za prípustnú až po rozhodnutí o dovolaní.

17. Z ústavnej kompetencie súdov interpretovať a aplikovať zákony totiž vyplýva aj ich oprávnenie dopĺňať a rozvíjať existujúcu judikatúru, čo sa týka relevantných právnych otázok v prerokúvaných veciach. Nemožno namietat' proti tomu, aby judikatúra súdov v konkrétnych prípadoch upresňovala a dopĺňala objasňovanie obsahu a zmyslu zákona za podmienky, že dôvody, na ktorých je založené súdne rozhodnutie, možno rozumne zahrnúť pod zákonné znaky právnej normy aplikovanej na konkrétny prípad (m. m. III. ÚS 271/05).

18. Dôveru v určitú rozhodovaciu prax v skutkovo i právne porovnateľných veciach vyvoláva až prezentovaná rozhodovacia prax súdu najvyššej inštancie, ktorá sa ustálila po určitú dobu, nie však ojedinelé rozhodnutie súdu ani neskoršie rozhodnutie súdu v podobnej veci. Požiadavka právnej istoty taktiež automaticky neznamená, že sa judikatúra najmä najvyššieho súdu nemôže vyvíjať, resp. že v prípade, ak je prijaté ojedinelé rozhodnutie vybočujúce z doterajšej línie rozhodovacej praxe, sa konajúci súd nemôže vrátiť na pôvodnú líniu rozhodovacej činnosti (IV. ÚS 46/2012).

19. Ústavný súd konštatuje, že vo vzťahu k zákonnému vecnému bremenu podľa zákona č. 66/2009 Z. z. nemožno automaticky aplikovať závery ústavného súdu vyjadrené v náleze č. k. PL. ÚS 42/2015 z 12. októbra 2016 vydanom v konaní podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) ústavy (bod 9), keďže ním ústavný súd vyslovil nesúlad § 10 ods. 5 druhej, tretej a štvrtej vety, § 10 ods. 9, § 10 ods. 10 prvej a tretej vety a § 10 ods. 12 prvej, druhej a štvrtej vety zákona č. 657/2004 Z. z. o tepelnej energetike v znení neskorších predpisov v rozsahu, v akom sa v týchto ustanoveniach používa slovo „jednorazová“ v slovnom spojení „primeraná jednorazová náhrada“, s čl. 20 ods. 4 ústavy a čl. 1 dodatkového protokolu. Citovaný zákon umožňuje držiteľovi povolenia zriaďovať na pozemkoch mimo zastavaného územia obce verejné rozvody tepla aj bez súhlasu vlastníka, pričom po vybudovaní tohto rozvodu vznikne k dotknutým pozemkom zákonné vecné bremeno, ktoré však na rozdiel od vecného bremena podľa § 4 ods. 1 zákona č. 66/2009 Z. z. neslúži na vysporiadanie sa s určitou historickou fázou nášho spoločenského vývoja, keď nebolo nezvyčajné, že štát staval verejnoprospešné budovy na pozemkoch vlastníkov bez ich súhlasu, resp. bez toho, aby vysporiadal vzťah k pozemku pod stavbou vrátane príslušného pozemku.

20. Vzhľadom na postup, ktorý zvolili sťažovatelia, teda súbežné podanie dovolania a ústavnej sťažnosti, ústavný súd, rešpektujúc princíp subsidiarity, konštatuje, že najvyšší súd bude tým orgánom právnej ochrany základných práv a slobôd, ktorý bude oprávnený posúdiť

námietky zásahov do ich práv krajským súdom, a to na základe uplatneného mimoriadneho opravného prostriedku, teda dovolania.

21. Po prípadnom prijatí ústavnej sťažnosti na ďalšie konanie by došlo k vzniku ústavne neakceptovateľného stavu, keď by v zásade o rovnakej veci rozhodovali paralelne viaceré orgány súdneho typu, a to najvyšší súd a ústavný súd. Išlo by o stav, ktorý je v právnom štáte neaprobateľný, pretože by mohol viesť k rozdielnym rozhodnutiam v rovnakej veci, čo by malo negatívne (a len obťažne odstrániteľné) dôsledky na právnu istotu, ktorá tvorí integrálnu súčasť princípov právneho štátu (porovnaj I. ÚS 40/2020).

22. Je potrebné osobitne zdôrazniť, že za súčasnej právnej úpravy sťažovatelia vo všeobecnosti nie sú vystavení riziku odmietnutia ústavnej sťažnosti proti rozhodnutiu odvolacieho súdu pre jej oneskorenosť, ak proti nemu podajú vecne neúspešné dovolanie. Podľa § 124 zákona o ústavnom súde ak bol vo veci podaný mimoriadny opravný prostriedok, lehota na podanie ústavnej sťažnosti vo vzťahu k rozhodnutiu, ktoré bolo mimoriadnym opravným prostriedkom napadnuté, začína plynúť od doručenia rozhodnutia o mimoriadnom opravnom prostriedku (I. ÚS 96/2022).

23. V súvislosti s prípadnými obavami sťažovateľov, že by ústavný súd odmietol ich ústavnú sťažnosť podanú až po rozhodnutí dovolacieho súdu ako oneskorene podanú, ústavný súd uvádza, že začiatok plynutia lehoty na podanie ústavnej sťažnosti nemožno predĺžiť v prípade, ak je mimoriadny opravný prostriedok proti určitým rozhodnutiam vylúčený, resp. neprípustný zo zákona [napr. § 422 CSP, § 76 Civilného mimosporového poriadku, § 439 ods. 2 a 3 Správneho súdneho poriadku, § 371 ods. 7, § 382 písm. f) Trestného poriadku] (porov. Macejková, I., Bárány, E., Baricová, J., Fiačan, I., Holländer, P., Svák, J. a kolektív. Zákon o Ústavnom súde Slovenskej republiky. Komentár. 1. vydanie. Bratislava : C. H. Beck, 2020. s. 937.). Ďalšími príkladmi dovolania *ex lege* neprípustného sú napr. § 421 ods. 2 v spojení s § 357 písm. a) až n) CSP, resp. § 202 ods. 4 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok) a o zmene a doplnení ďalších zákonov v znení neskorších predpisov. Inými slovami, predĺženie začiatku plynutia lehoty na podanie ústavnej sťažnosti proti rozhodnutiu odvolacieho súdu nemožno *a priori* vylúčiť vtedy, ak bolo dovolanie odmietnuté ako neprípustné z dôvodov závislých od uváženia dovolacieho súdu.

24. Vychádzajúc z uvedeného, ústavný súd vo vzťahu k napadnutému rozsudku krajského súdu konštatuje existenciu procesnej prekážky brániacej prerokovaniu ústavnej sťažnosti, a to nedostatok právomoci ústavného súdu na jej prerokovanie, preto ústavnú sťažnosť odmietol s poukazom na § 56 ods. 2 písm. a) v spojení s § 132 ods. 1 zákona o ústavnom súde.